

't Ezelsvel

Postiljon van de Vlaamse Academici – Regio Brugge

Nr. 151 – Oktober '25 (Memoires van een taalman)

Huishoudelijke grammatica

Hugo Brouckaert

hugo.brouckaert@skynet.be

In een van mijn vorige stukjes heb ik gewezen op het verpleegstermeervoud (“Hebben wij ons water al gemaakt?”) en het verkoopsterdiminutief (“Terwijl u uw codetje intikt, pakken wij uw schoentjes in”).

Toen was ik nog niet bij pagina 1003 van mijn Algemene Nederlandse Spraakkunst aangekomen, waar precies aan die twee respectabele beroepscategorieën nog een andere grammaticale eigenaardigheid wordt toegedicht: het gebruik van het werkwoord mogen in de betekenis van moeten. De verpleegster zegt met nauwelijks ingehouden militair vertoon: “U mag uw bovenkleren uitdoen” en de verkoopster suggereert zeemzoet: “U mag aan de kassa betalen”.

De ANS noemt dat verschijnsel fijntjes: “een schijnbare toestemming, maar een indirecte manier om tot een bepaald gedrag of een bepaalde handeling te verplichten”.

(Ik heb het hierna over man en vrouw. Toen ik de eerste versie van dit stukje twintig jaar geleden schreef was er nog lang geen sprake van queer, non-binair, bigender, genderfluïde, genderneutraal, derde gender en andere LGBTQ-varianten).

Voor de vrouw in het algemeen is het werkwoord “mogen” een uitgelezen venijnig en sluw communicatiemiddel in zaken die het huishouden betreffen. Dat gaat dan gepaard met andere grammaticale subtiliteiten in het gebruik van het

persoonlijk en het bezittelijk voornaamwoord en de passieve vorm van het werkwoord. Van de man die met haar onder één dak woont, wordt heel wat scherpzinnigheid vereist om die finesses door te hebben.

Een voorbeeld uit de keuken:

1. Ik moet mijn soep nog mixen.
2. De tafel mag al gedekt worden.

Voor de vrouw is de bedoeling duidelijk. In 1 is het haar werk (ik), haar plicht (moet) en haar product (mijn soep). In 2 krijgt op het eerste gezicht niemand een opdracht. Het lijkt zelfs geen opdracht, het is iets dat mag. Dat is echter pure schijn. Spreekster stelt namelijk de handeling centraal en verwijst de uitvoerder naar de achtergrond omdat die voor de hand ligt. De op het eerste gezicht neutrale mededeling is immers gericht tot de persoon die zich binnen gehoorsafstand in dezelfde ruimte bevindt. Er wordt van hem (het zal meestal een man zijn) verwacht dat hij handelend optreedt en bovendien enige spoed aan de dag legt. Vergeet dus dat “mag” hier iets te maken heeft met vrijheid of toestemming.

De man die zoveel arglist doorziet, is bijna rijp om als de ideale partner door het leven te gaan. Toch zijn er nog nuances waar hij pas na heel wat studie achter komt. Neem nu de volgende zinnen:

De auto moet nog worden gewassen.

Je mag wel eens je auto wassen.

Zou je de auto niet eens wassen.

Misschien mag de auto eens worden gewassen.

Wij moeten onze auto nog wassen.

De ruimte ontbreekt om dieper hierop in te gaan. Toch even waarschuwen dat het naïef zou zijn het uitnodigende “Wij moeten...” van de laatste zin te beantwoorden met: “Ik zal het wel doen, schat”. Daarop volgt immers gegarandeerd de repliek: “Je zou dat uit jezelf moeten weten”.

Het vergt enkele jaren voor een man dat alles doorheeft, maar als het eenmaal zover is gekomen, is hij mentaal zodanig gekneed dat hij een en ander blindelings uitvoert. De redacteurs van de ANS, pas getrouwd of vrijgezellen waarschijnlijk, zijn nog niet zover.

Er is hierover nog heel wat te verduidelijken, maar ik hoor een stem op de achtergrond die zegt dat ik voor vandaag mag ophouden met volslagen nutteloze rare stukjes te schrijven en dat de vuilniszak al buitengezet had mogen worden.

O ja, ik had u in het begin moeten waarschuwen: het lezen van dit stukje kan de huiselijke vrede ernstig verstoren!